

Za Grgu Gamulina : znanstveni skup povodom stotinu i desete obljetnice rođenja Grge Gamulina (1910.-1997.) : raspored izlaganja i knjižica sažetaka

---

Edited book / Urednička knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2021**

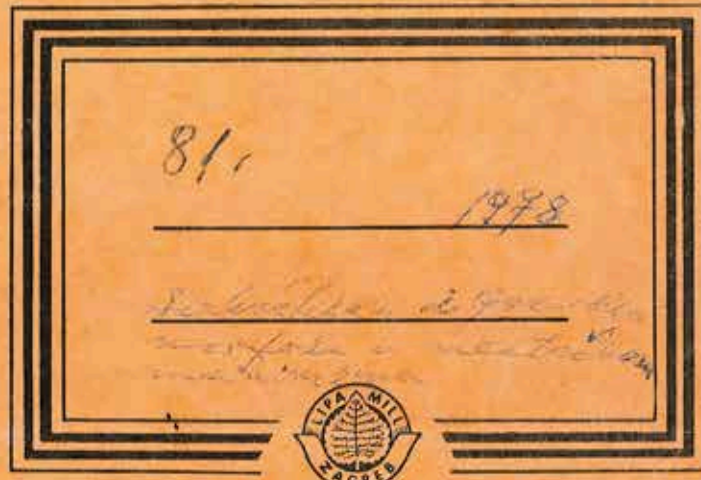
Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:254:592552>

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-18**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

prof
prof.
prof.

Fin sloty wool. magistrala
ustavak " zafin na margi namu
ustavak " izvesta gromota

prof.

D. Vano Bari u laboratorij
 Yonay i znanostnyy ustavak

O. Herman (ustavak)
 Stava u zavodaju (ustavak) - obratno
knjizka i funkcija ; fad

Ki su untri fupsu - puzovod
 Doba Trejansa -11-

ustavak skole (obor)

Stava u zavodaju

Za Grgu Gamulina

ORGANIZATORI SKUPA

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

ZNANSTVENI I ORGANIZACIJSKI ODBOR SKUPA

prof. dr. sc. Sanja Cvetnić, Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
prof. dr. sc. Miljenko Jurković, Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
dr. sc. Ivana Mance, viša znanstvena suradnica, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
dr. sc. Petar Prelog, znanstveni savjetnik, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
Irena Šimić, viša stručna suradnica u znanosti – dokumentaristica, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
akademik Radoslav Tomić, znanstveni savjetnik u trajnom zvanju, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
doc. dr. sc. Tanja Trška, Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

ZNANSTVENI SKUP ORGANIZIRAN JE UZ FINANCIJSKU POTPORU

Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske
Zaklade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Za Grgu Gamulina

Znanstveni skup povodom
stotinu i desete obljetnice rođenja
Grge Gamulina (1910.–1997.)

Zagreb, 7. i 8. listopada 2021.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, D VI

Ministarstvo znanosti i obrazovanja
Republike Hrvatske

Zaklada Hrvatske akademije znanosti
i umjetnosti

60

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

RASPORED IZLAGANJA

četvrtak, 7. listopada 2021.

9:30 OTVARANJE SKUPA I POZDRAVNI GOVORI

Pabirci iz biografije Arhitektura u regiji

MODERATOR Franko Ćorić

10:00 **Ivana Prijatelj Pavičić**, Prepiska Grgo Gamulin – Kruno Prijatelj u Arhivu Konzervatorskog odjela u Splitu

10:20 **Irena Šimić, Lina Šojat**, *Post scriptum* za Grgu Gamulina

10:40 **Marko Špikić**, Povijesni gradovi i ambijenti u spisima Grgo Gamulina iz 1960-ih godina

11:00 **Sandi Bulimbašić**, *Arhitektura u regiji* – splitske teme u suvremenoj konzervatorskoj praksi

11:20 RASPRAVA

11:40 – 12:00 PAUZA

Tragom starih majstora

MODERATORICA Ljerka Dulibić

12:00 **Matko Matija Marušić**, Gamulinov duećento i „sugestivnost starine“ starog dalmatinskog slikarstva

12:20 **Vladimir P. Goss**, Grgo Gamulin i „umjetnost čistog postojanja“

12:40 **Nina Kudiš**, Za poznavateljstvo u hrvatskoj povijesti umjetnosti: od Grgo Gamulina do danas

13:00 **Ivan Ferenčak**, Gamulinovi pogledi na stare majstore iz zbirke Ante Topića Mimare

13:20 RASPRAVA

13:40 – 15:00 RUČAK ZA SUDIONIKE

Tragom starih majstora

Iz nepoznate riznice

MODERATORICA Nina Kudiš

15:00 **Iva Pasini Tržec, Ljerka Dulibić**,

Tragom djela starih majstora u zagrebačkim privatnim zbirkaama kroz opus Grgo Gamulina

15:20 **Tanja Trška**, Grgo Gamulin i djela starih majstora iz Zbirke Benko Horvat

15:40 **Marin Bolić**, Tragom Grgo Gamulina:

prilog poznavanju Zbirke starih majstora Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka

16:00 **Damir Tulić, Mario Pintarić**, Gamulinovim stopama: za Antonija Michelazzija

16:20 RASPRAVA

10

RASPORED IZLAGANJA

petak, 8. listopada 2021.

Biografija, monografija, sinteza

MODERATORICA Ivana Mance

10:00 **Ivana Rončević Elezović**,

Gamulin o hrvatskoj umjetnosti 1870-ih, s posebnim osvrtom na tumačenje slikarstva Quiquereza, Kršnjavog i Mašića

10:20 **Irena Kraševac**, Grgo Gamulin o Ivanu Meštroviću. Povijest jedne povijesnoumjetničke interpretacije

10:40 **Željka Zdelar**, Slikar „u stilu“ – Jozo Kljaković

11:00 **Franjo Dulibić**, Grgo Gamulin i sintezni prikazi nacionalne povijesti umjetnosti

11:20 RASPRAVA

11:40 – 12:00 PAUZA

Biografija, monografija, sinteza

MODERATORICA Irena Kraševac

12:00 **Ivana Mance**, Ususret sintezi

12:20 **Klara Macolić**, Prilog teoriji Grgo Gamulina o naivnoj umjetnosti kroz tumačenje cinkopisa Ivana Večenaja

12:40 **Vladimir Crnković**, Nekoliko napomena o Gamulinovim interpretacijama umjetnosti Oskara Hermana

13:00 **Nevenka Šarčević**, Grgo Gamulin i Zlatko Šulentić – prilog o valorizaciji opusa i povijesno-umjetničkom afinitetu

13:20 RASPRAVA

13:40 – 15:00 RUČAK ZA SUDIONIKE

Prema teoriji moderne umjetnosti

Kritika i polemika

MODERATOR Franjo Dulibić

15:00 **Petar Prelog**, Nekoliko opažanja o Gamulinovim tumačenjima kritičkog realizma

15:20 **Sanja Horvatinčić**,

Znak u vremenu. Prinost Grgo Gamulina artikulaciji i kritici spomeničke produkcije u socijalističkoj Jugoslaviji

15:40 **Danko Zelić**, Čitajući Gamulinove „Tri napomene o metodologiji“ (1980.)

16:00 **Svjetlana Sumpor**, Doprinosi Grgo Gamulina proučavanju naivne umjetnosti

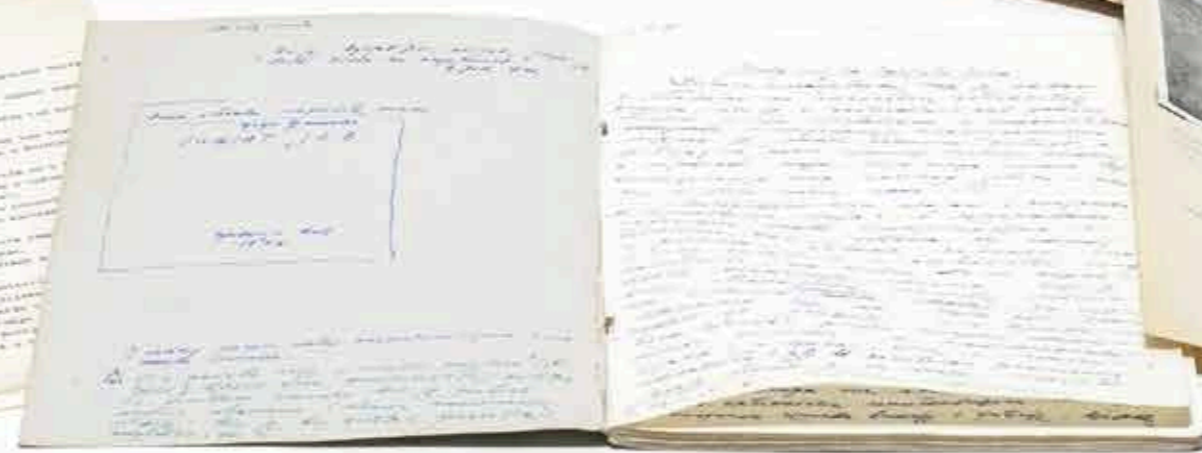
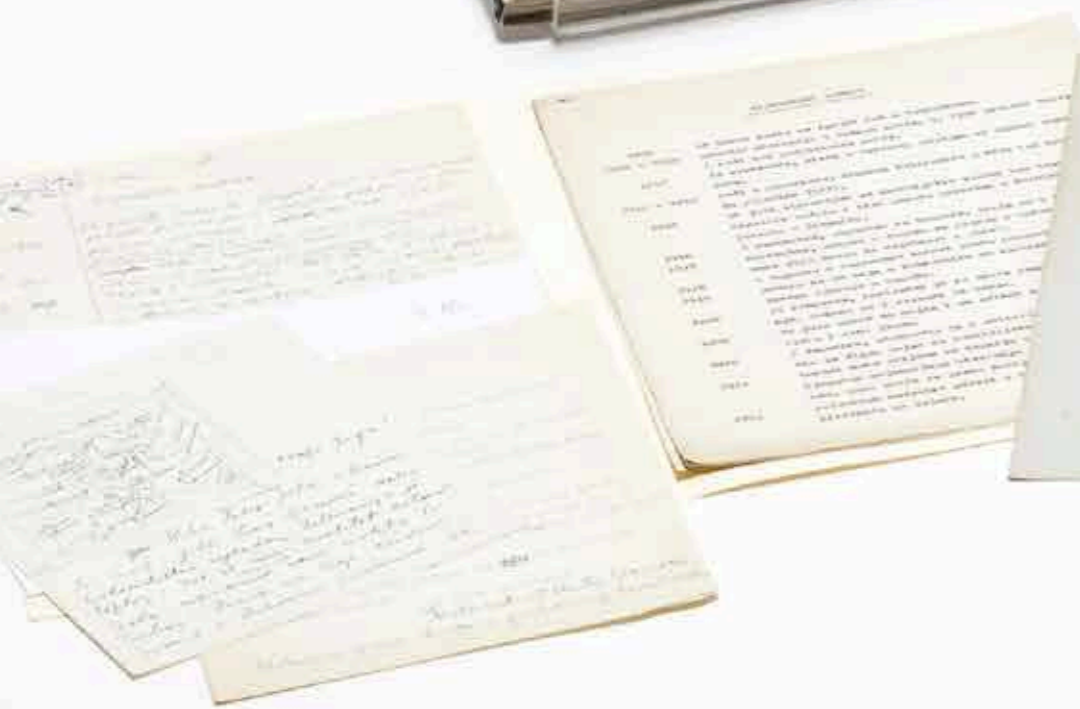
16:20 RASPRAVA

17:00 ZATVARANJE SKUPA

11

RASPORED IZLAGANJA

- 20 **Marin Bolić**, Tragom Grge Gamulina:
prilog poznavanju Zbirke starih majstora Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka
- 21 **Sandi Bulimbašić**, *Arhitektura u regiji* – splitske teme u suvremenoj konzervatorskoj praksi
- 22 **Vladimir Crnković**, Nekoliko napomena o Gamulinovim interpretacijama umjetnosti Oskara Hermana
- 23 **Frano Dulibić**, Grgo Gamulin i sintezni prikazi nacionalne povijesti umjetnosti
- 24 **Ivan Ferenčak**, Gamulinovi pogledi na stare majstore iz zbirke Ante Topića Mimare
- 25 **Vladimir P. Goss**, Grgo Gamulin i „umjetnost čistog postojanja“
- 26 **Sanja Horvatinčić**,
Znak u vremenu. Prinos Grge Gamulina artikulaciji i kritici spomeničke produkcije u socijalističkoj Jugoslaviji
- 27 **Irena Kraševac**, Grgo Gamulin o Ivanu Meštroviću. Povijest jedne povijesnoumjetničke interpretacije
- 28 **Nina Kudiš**, Za poznavateljstvo u hrvatskoj povijesti umjetnosti: od Grge Gamulina do danas
- 29 **Klara Macolić**, Prilog teoriji Grge Gamulina o naivnoj umjetnosti kroz tumačenje cinkopisa Ivana Večenaja
- 30 **Ivana Mance**, Ususret sintezi
- 31 **Matko Matija Marušić**, Gamulinov duecento i „sugestivnost starine“ starog dalmatinskog slikarstva

- 32 **Iva Pasini Tržec, Ljerka Dulibić**,
Tragom djela starih majstora u zagrebačkim privatnim zbirkama kroz opus Grge Gamulina
- 33 **Petar Prelog**, Nekoliko opažanja o Gamulinovim tumačenjima kritičkog realizma
- 34 **Ivana Prijatelj Pavičić**, Prepiska Grgo Gamulin – Kruno Prijatelj u Arhivu Konzervatorskog odjela u Splitu
- 35 **Ivana Rončević Elezović**,
Gamulin o hrvatskoj umjetnosti 1870-ih, s posebnim osvrtom na tumačenje slikarstva Quiquereza, Kršnjavog i Mašića
- 36 **Nevenka Šarčević**, Grgo Gamulin i Zlatko Šulentić – prilog o valorizaciji opusa i povijesno-umjetničkom afinitetu
- 37 **Irena Šimić, Lina Šojat**, *Post scriptum* za Grgu Gamulina
- 39 **Marko Špikić**, Povijesni gradovi i ambijenti u spisima Grge Gamulina iz 1960-ih godina
- 40 **Svjetlana Sumpor**, Doprinosi Grge Gamulina proučavanju naivne umjetnosti
- 41 **Tanja Trška**, Grgo Gamulin i djela starih majstora iz Zbirke Benko Horvat
- 42 **Damir Tulić, Mario Pintarić**, Gamulinovim stopama: za Antonija Michelazzija
- 44 **Željka Zdelar**, Slikar „u stilu“ – Jozo Kljaković
- 46 **Danko Zelić**, Čitajući Gamulinove „Tri napomene o metodologiji“ (1980.)

2
HRVATSKI SALON
1920-1921
6. lipnja
18. lipnja
(1. X. 1921)
OM

Marin Bolić

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
marin.bolic14@gmail.com

Tragom Grge Gamulina: prilog poznavanju Zbirke starih majstora Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka

Godine 1987. utemeljena je Zbirka starih majstora Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka. Riječ je o zbirci što sadrži oko sto trideset djela te najveći broj njih ima odlike talijanskog slikarstva, no među njima ima i radova koji stilski pripadaju srednjoeuropskom te sjevernoeuropskom slikarstvu. Dobar dio slika je, međutim, skromne kvalitete pa je stoga gotovo nemoguće identificirati njihove autore. Onima vrjednijima moguće je pridružiti ime autora, odnosno radionicu ili krug unutar kojih su nastale. Nekolicina istraživača je stoga predložila atribucije za pojedine slike, među njima i Grgo Gamulin, koji je unutar zbirke prepoznao imena poput Leandra Bassana (Bassano del Grappa, 1557. – Venecija, 1622.), Giulija Carpionija (Venecija, o. 1613. – Vicenza, 1678.), Mattea de' Pitocchija (Padova?, o. 1626. – Padova, 1689.), Niccolò Bambinija (Venecija, 1651. – 1736.) i, uz određene ograde, Pietra Bernardija (? – ?, 1623.). U izlaganju će ukratko biti predočena *fortuna critica* ovih i još nekih djela iz Zbirke starih majstora te će se iznijeti neki novi prijedlozi vezani uz njihovu dataciju i kontekst nastanka. Ujedno će se pokušati ukazati na razlike u metodološkom pristupu atribucionista, poput Grge Gamulina, i suvremene povijesti umjetnosti.

Sandi Bulimbašić

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske
Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Splitu
sbulimbasic@gmail.com

Arhitektura u regiji – splitske teme u suvremenoj konzervatorskoj praksi

Polazeći od pojmova faksimila, organičnosti, „iskidanih panorama“, regionalnog urbanizma, diktata univerzalnosti arhitekture poslijeratnog modernizma, izazova turističkog razvoja i konzervatorske prakse u povijesnim gradovima, izlaganje će, na primjerima o kojima Grgo Gamulin piše u zbirci tekstova *Arhitektura u regiji*, predstaviti stanje i izazove konzervatorske struke danas.

Fokus izlaganja su splitske teme – Zapadna obala splitske gradske luke, hotel Ambassador i hotel Marjan kojima je autor posvetio tekst 1962. godine. Osvrnut ćemo se na stavove koje je tada zastupao, posebice njegova promišljanja o ulozi i odgovornosti arhitekata, urbanista i konzervatora, procijeniti jesu li izdržali test vremena i predvidjeli budući razvoj i probleme, te na njihov status u suvremenoj konzervatorskoj praksi. Zapadna obala je, nakon arhitektonsko-urbanističkog natječaja iz 1957. povodom kojeg Gamulin piše svoj osvrt, u posljednja dva desetljeća već nekoliko puta doživjela promjene: novi izgled i proširenje realizirano 2011. – 2013. prema natječaju iz 2010., te aktualnu rekonstrukciju dvije istaknute točke u prostoru – hotela Ambassador koji je, unatoč valorizaciji u korpusu međuratne arhitekture moderne, umjesto faksimilne rekonstrukcije dobio novi izgled i proporcije, i hotela Marjan koji je, nakon neuspješne i nedovršene rekonstrukcije iz 2007. – 2008., pred izazovom nove obnove.

Vladimir Crnković

povjesničar umjetnosti u miru
vladi.crnkovic@gmail.com

Nekoliko napomena o Gamulinovim interpretacijama umjetnosti Oskara Hermana

Osim što je bio sveučilišni nastavnik i vrstan predavač povijesti umjetnosti novoga vijeka, od renesanse do brojnih pojava prve polovine 20. stoljeća, Grgo Gamulin bijaše i vrhunski interpret, kritičar i povjesničar naše moderne i suvremene umjetnosti. Potpisao je predgovore kataloga mnogobrojnih izložaba te objavio niz monografija, među inim i o nekim najvažnijim i najcjenjenijim hrvatskim umjetnicima. Izlaganje će se usredotočiti na njegov angažman i promociju Hermanova slikarstva – čime je umjetnika argumentirano i s pravom uvrstio među najveće majstore naše moderne umjetnosti.

U izlaganju će se prezentirati Gamulinovi prilozi i doprinosi od slikarove retrospektive u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu 1954., preko samostalne izložbe u Galeriji suvremene umjetnosti 1966., do velike retrospektive u produkciji Instituta za povijest umjetnosti i Galerije suvremene umjetnosti što bijaše održana u Umjetničkom paviljonu 1971. godine. Razmotrit će se i opsežna monografija slikara objavljena 1978., u kojoj Gamulin tumači i vrednuje Hermanovo stvaralaštvo od 1946. do 1974. godine, te konačno prizvati njegova izložba održana povodom 100. godišnjice umjetnikova rođenja u ožujku i travnju 1986. u Galeriji Josip Račić.

Frano Dulibić

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
fdulibic@ffzg.hr

Grgo Gamulin i sintezni prikazi nacionalne povijesti umjetnosti

Od vremena kada su objavljene općepoznate temeljne sinteze hrvatskog slikarstva i kiparstva devetnaestog i prve polovice dvadesetog stoljeća Grgo Gamulina, objavljene su brojne monografije i studije, no ne i novi sintezni pregledi koji se odnose na navedena razdoblja. Gamulinove sinteze su i danas polazišne točke za istraživače, a još uvijek služe kao udžbenici za studente povijesti umjetnosti. Od njihove objave, istražene su mnoge teme, objavljene u zbornicima, monografijama i časopisima, istraživanjima se došlo do različitih revalorizacija, otkrivena su zaboravljena djela i izgubljeni dokumenti potrebni za preciznije pozicioniranje pojedinih opusa, a Gamulinove knjige ostale su referentne sve do danas. Nove generacije povjesničara umjetnosti kontinuirano objavljuju značajne pojedinačne doprinose cjelokupnoj slici pojedinih razdoblja, no vrlo rijetko se upuštaju u pisanje sinteznih pregleda, a neki od objavljenih, kronološki se nastavljaju tamo gdje je Gamulin stao. Polazeći od stava da bi svakih dvadeset do trideset godina, na temelju novih spoznaja, trebalo načiniti revalorizaciju i interpretaciju svakog pojedinog razdoblja, vrijeme je da postavimo pitanje kako bi trebali izgledati novi pregledi nacionalne povijesti umjetnosti i kojim metodološkim načelima bi trebali biti određeni.

Ivan Ferenčak

Strossmayerova galerija starih majstora HAZU
ivanferencak5@gmail.com

Gamulinovi pogledi na stare majstore iz zbirke Ante Topića Mimare

Kolekcionar Ante Topić Mimara (1898. – 1987.) u kulturnu se javnost uključio 1960-ih kada je njegovom zaslugom Strossmayerova galerija obogaćena s više desetaka umjetnina. Narednih godina korpus muzejske baštine Zagreba u nekoliko je navrata upotpunjen s više tisuća umjetnina, a ulazak pozamašnog broja predmeta dotada koncentriranih u rukama jedne osobe nametnuo je potrebu sustavnog povijesno-umjetničkog istraživanja kolekcije nepoznatoga podrijetla.

Grgo Gamulin bio je među prvim domaćim povjesničarima umjetnosti koji su pokazali zanimanje za Topićevu zbirku i među prvima je 1960-ih godina posjetio kolekcionara, tada nastanjenog u Salzburgu, te o zbirci objavio kratak novinski tekst. U kasnijim je desetljećima u obiman popis djela starih majstora kojih se dotakao u svome istraživačkom radu uključio i nekoliko slika iz Topićeve zbirke, već prezentiranih u Strossmayerovoj galeriji i u Muzeju Mimara. S obzirom na kontroverznu auru oko Topićeve zbirke, Gamulinove su spoznaje utemeljene na istraživačkom radu prihvaćene kao vrijedan doprinos poznavanju umjetnina te su ih inaugurirale u okvire domaće povijesti umjetnosti.

Izlaganje će razmotriti ulogu Grge Gamulina u afirmaciji Topićeve zbirke u hrvatskoj povijesti umjetnosti te uz to vezana dosad neobjavljena zakulisna neslaganja suvremenika zabilježena u arhivskoj građi. Uz to, preispitat će se atributivna problematika pojedinih slika iz Topićeve zbirke za koje se u svojim studijama zanimao Grgo Gamulin.

Vladimir P. Goss

Professor emeritus, Sveučilište u Rijeci
vgoss@aol.com

Grgo Gamulin i „umjetnost čistog postojanja“

U sjajnom tekstu „*Mythos, epos i logos*: Mit, ep i filozofija“ (2016.), Mislav Ježić prepoznaje tri oblika umjetničke pismenosti indoeuropskog kruga – mit, ep i filozofsku raspravu (*mythos, epos i logos*). Mit ima za svrhu utjecati na bogove i poticati slušateljstvo na otvorenost prema spoznaji i nevidljivoj zbilji. Nema naracije, već izričaj stoji kao otjelotvorenje nematerijalnog i pojmovnog. *Epos* se bavi djelima junaka, njihovim rodoslovljima. Naglasak je na radnji, priči, zornoj, vidljivoj i slikovitoj. Konačno, *logos*, filozofsko i logičko raspravljanje bavi se raščlambom pojmova s naglaskom na sadržaju, određenju i definiciji.

I u likovnosti čisti mitološki prikaz stoji kao slika bez detalja. To je vizualni jezik svećenika, vidovnjaka, svijeta ladanja i kozmičkog beskrajna prirode i duha. Narativni prikaz (*epos*) opisuje djela istaknutih pojedinaca i skupina. Naglasak je na radnji i slikovitom detalju. Što je s trećim vidom?

U predavanjima o renesansi ranih 1960-ih, posebice o Pieru della Francesca, profesor Grgo Gamulin je sjajno skovao termin „umjetnost čistog postojanja“. Naracija nije zabranjena, ali priče koje lako prepoznamo su priče trijumfa Univerzuma i Reda koji ga je stvorio. Naracija je pročišćena do ruba apstrakcije i stilizacije (vizualno), odnosno do stadija čistoće općeg pojma ili zakona (sadržajno). Ovo se izlaganje bavi tim vrijednim, no do sada nedovoljno zapaženim razmišljanjima profesora Gamulina.

Sanja Horvatinčić

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
shorvat@ipu.hr

Znak u vremenu. Prinos Grge Gamulina artikulaciji i kritici spomeničke produkcije u socijalističkoj Jugoslaviji

Grgo Gamulin, kao jedna od središnjih figura artikulacije poslijeratnog diskursa o (povijesti) umjetnosti, bio je i istaknut akter u domeni spomeničke produkcije toga razdoblja, ne samo kao autor niza teorijskih studija i likovnih kritika koje su se bavile fenomenom suvremene spomeničke plastike, već i kao član organizacijskih tijela ili ocjenjivačkih odbora za izgradnju spomenika u Hrvatskoj (Podhum, Donja Stubica, Petrova gora) i drugim republikama SFRJ (Kozara). Izlaganje će obuhvatiti oba oblika njegova angažmana: analizom objavljenih tekstova o spomenicima ocrtat će se ključne karakteristike tog segmenta njegova likovno-kritičarskog opusa, a potom će se predstaviti i analizirati strukturna pozicija Grge Gamulina u polju same spomeničke produkcije. Taj drugi segment izlaganja oslanja se na rezultate statističkih izračuna i kompleksnih mrežnih prikaza toga polja, dobivenih analizom 24 savezna natječaja za spomenike u razdoblju od 1945. do 1990. godine. Kombinacijom diskurzivne analize njegove artikulacije „problema spomenika“ i njegova praktičnog sudjelovanja u procesu realizacije spomenika – nerijetko praćenog žustrim javnim polemikama – namjera izlaganja je ukazati na značajan doprinos i složenu ulogu Grge Gamulina ovom segmentu umjetničke i društvene produkcije poslijeratnog razdoblja.

Irena Kraševac

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
ikrasevac@ipu.hr

Grgo Gamulin o Ivanu Meštroviću. Povijest jedne povijesnoumjetničke interpretacije

Prvi tekst o Meštroviću Gamulin je objavio 1932. godine („O Ivanu Meštroviću“, *Signal*, I, 3, 55–60). Nakon toga nastupa dugogodišnja stanka, a zanimanje za Meštrovićevu umjetnost pobudit će izložba održana u povodu stote obljetnice kipareva rođenja održana u Muzejskom prostoru u Zagrebu 1983. godine. Uslijedit će vrlo intenzivno bavljenje Meštrovićevim djelom s ciljem objavljivanja reprezentativne monografije. Slijedom donacije arhivskog gradiva iz ostavštine Grge Gamulina Institutu za povijest umjetnosti, zaprimljena je priprema knjige o Ivanu Meštroviću koja je evidentno bila u završnoj fazi, ali nije tiskana. Rukopis je kasnije objavljen u nekoliko nastavaka u časopisu *Književna Rijeka* bez popratnih ilustracija (2014. – 2016.). Izlaganje će donijeti pregled Gamulinova bavljenja Meštrovićevim kiparstvom, istaknuti njegova interpretativna promišljanja i novine, te pokušati objasniti razloge koji su spriječili objavljivanje ove knjige.

Nina Kudiš

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
nina.kudis@gmail.com

Za poznavateljstvo u hrvatskoj povijesti umjetnosti: od Grge Gamulina do danas

U poglavlju naziva „Connoisseurship“ („Poznavateljstvo“) vrlo korisnog priručnika o metodologiji istraživanja u povijesti umjetnosti, naslovljenog *Art History. A Critical Introduction to Its Methods* (Manchester i New York, 2006.), Michael Hatt i Charlotte Klonk upozoravaju da je baš nastojanje poznavatelja, *connoisseura*, da svoj pristup temelje na postupcima koji mogu biti empirijski provjereni, tijekom druge polovice 19. stoljeća uvelo povijest umjetnosti u društvo akademski priznatih disciplina. Atribucija zasnovana na stilskoj analizi postala je tako osnovni pristup u povijesti umjetnosti. S vremenom su atribucionisti osjetili snažnu potrebu da prošire svoj „dokazni materijal“, pa su počeli uključivati u raspravu arhivske dokumente, ikonografsku analizu te danas, sve više, restauratorska izvješća, povezavši tako dva doprije suprotstavljena metodološka pristupa: poznavateljstvo i socijalnu povijest umjetnosti.

Iako je pripadao generaciji poznavatelja koja se u postupku atribuiranja još uvijek gotovo u potpunosti oslanjala na stilsku analizu, odnosno na prepoznavanje vizualnih odlika pojedinog djela, doprinos Grge Gamulina znanju o hrvatskoj ranonovovjekovnoj slikarskoj baštini je izuzetno velik. U izlaganju će se, krećući od Gamulinovih tekstova objavljenih u Hrvatskoj i inozemstvu, na primjeru *fortune critique* nekoliko djela što se čuvaju u crkvama ili crkvenim zbirkama jadranske Hrvatske, raspraviti mijene atribucionističkog pristupa. Pokušat će se, ujedno, pokazati kako, osuvremenjen, ovaj pristup i danas predstavlja temeljnu metodološku strategiju u povijesti umjetnosti ranog novog vijeka.

Klara Macolić

samostalna istraživačica
klara.macolic@gmail.com

Prilog teoriji Grge Gamulina o naivnoj umjetnosti kroz tumačenje cinkopisa Ivana Večenaja

Cinkopisi Ivana Večenaja, nastali devedesetih godina 20. stoljeća, predstavljaju dosad neistraženo područje. Kao polazište istraživanja retrospektivno su sagledani tekstovi prvog monografa Ivana Večenaja i mjerodavnog pratioca naivne umjetnosti, Grge Gamulina. Gamulin smatra kako je kaotično tržište olakšalo naivnim umjetnicima uključivanje u zajednicu (dezalijenaciju), čime stječu orijentaciju unutar okoline i opću kulturu. Nakon što će samoukom slikaru Večenaju biti omogućeno doprijeti do drugih umjetnika, u početku naivnih, a kasnije akademskih, njegova će se samosvijest manifestirati u težnji k multidisciplinarnosti i akademskom realizmu. Upravo iz druženja sa školovanim umjetnicima proizlazi slikareva želja da se krajem 20. stoljeća okuša u izradi cinkopisa. Proces usvajanja tehničke izvedbe uočava se u prvim radovima na kojima se nalazi zrcalno izokrenut potpis. Činjenica da autor, protivno istraživačkoj težnji, na matricama gravira tržišno afirmirane teme direktna je poveznica s Gamulinovim teorijskim razmatranjima formiranim sedamdesetih godina. Gamulin upozorava da kritika i tržište postaju sve utjecajni na naivne umjetnike. Unatoč tome što je proizvodnja slijedila suvremene zakone ponude i potražnje (estetske i materijalne), primjećuje kako se naivna umjetnost pokazala imunom na utjecaje suvremene umjetnosti. Kontekstualizacijom, cinkopisi potvrđuju anticipaciju Grge Gamulina o budućnosti naivne umjetnosti te su vrijedan prilog tumačenju stvaralaštva Ivana Večenaja.

Ivana Mance

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

imance@ipu.hr

Ususret sintezi

Objavljeni kao dio široko zasnovane edicije *Povijesti umjetnosti u Hrvatskoj*, pregledi slikarstva i kiparstva 19. i 20. stoljeća Grge Gamulina još uvijek su temeljni kompendij znanja na ovom području povijesnoumjetničkih istraživanja. Kako ovaj niz djela sabire ne samo Gamulinov osobni minuli rad već predstavlja rezultate planski zasnovanih i vođenih istraživanja u okviru, odnosno u koordinaciji Instituta za povijest umjetnosti, namjera ovog izlaganja je kratko podsjetiti na tijek i opseg primarnih istraživanja koja su operativno pred-uvjetovala nastanak ovih kapitalnih djela. Također, namjera je i osvrnuti se na epistemološku dobrobit tzv. sinteza, o čemu je i Grgo Gamulin raspravljao u više prilika. Premda svoje preglede sâm nije smatrao ispunjenjem te zadaće, one su nesumnjivo bile vođene nastojanjem da se promišlja narav vremenitosti umjetničkih djela, odnosno da se izgradi određeni horizont razumijevanja povijesti u kojem se mnoštvenost fenomena može sagledavati kao više ili manje autonoman povijesni tijek. U izlaganju će se stoga kratko i obazreti na idejne pretpostavke povijesnoumjetničkih sinteza koje je Gamulin sam obrazlagao te ukazati kako su se one odrazile u sastavljanju njegovih pregleda umjetnosti 19. i 20. stoljeća.

Matko Matija Marušić

samostalni istraživač

matkomatijamarusic@gmail.com

Gamulinov duečento i „sugestivnost starine“ starog dalmatinskog slikarstva

Proučavanjem slikarske baštine 13. i prve polovice 14. stoljeća u Hrvatskoj ne dominiraju velike slikarske ličnosti pa Gamulinova paradigma ne glasi „za“ (nekog umjetnika), već interpretacije počivaju na širem stilskom sagledavanju umjetnina. Iako je to razdoblje zato slobodno od učestalih (re)atribucija, razumijevanje navedenih stilskih koncepata na jednak je način podložno redefinicijama. U izlaganju će biti riječi o knjizi *Slikana raspela u Hrvatskoj* (1983., rukopis dovršen 1970.), djelu kojim je Gamulin interpretirao naša raspela u odnosu na istovremeno stvaralaštvo Apeninskog poluotoka, ali i položaj Dalmacije kao „kontaktne zone“ između Bizanta, Venecije i zapadnojadranske obale. U tom je svjetlu posebno relevantan način na koji Gamulin tumači arhaizirajuće komponente starih dalmatinskih raspela što su, njegovim riječima, odisala „sugestivnošću starine“, a odlikovali su ih puno stariji stilski i ikonografski obrasci. Kako bi interpretirao takve pojave, poseže za terminima poput „postegzarhatske“ i „adriobizantske“ umjetnosti, do tada svojstvenima tumačenjima ranijih stilskih razdoblja. Izlaganje će stoga ocrtati Gamulinove interpretativne postupke „slikarskog ambijenta“ Dalmacije od kraja 12. do sredine 14. stoljeća, ustanoviti je li terminologija njegova dugog duečenta preživjela sud kasnijih istraživača te ukazati na mogućnost daljnjeg širenja vremenskih i prostornih koordinata starog dalmatinskog slikarstva, koje je taj istraživač postavio jednim od svojih temeljnih djela.

Iva Pasini Tržec

samostalna istraživačica
ivapasini@yahoo.com

Ljerka Dulibić

Strossmayerova galerija starih majstora HAZU
ldulibic@gmail.com

Tragom djela starih majstora u zagrebačkim privatnim zbirkama kroz opus Grge Gamulina

Povodom osamdesete godišnjice života Grge Gamulina 1990. godine, Žarka Vujić, Ljiljana Kolešnik i Ivanka Reberski pripremile su vrijedan popis djela starih majstora u Gamulinovoj bibliografiji radova objavljenih u časopisima, zbornicima, studijama i drugim publikacijama. Djela su razvrstale u dva kataloška niza, po atributivnom određenju i po mjestu ubikacije, odnosno topografski. Polazeći od toga popisa kao vrijednoga izvora namjera izlaganja je istražiti djela starih majstora koje je Gamulin „iznimnom istraživačkom poduzetnošću“ u svoje vrijeme zatekao u zagrebačkim privatnim zbirkama.

Iako je njegov primarni interes bio utvrđivanje autorstva djelima starih majstora, istraživanje je usmjereno prvenstveno na identifikaciju tadašnjih vlasnika tih umjetnina. U izlaganju se razmatraju načini na koje su došli u posjed umjetnina, njihovi sakupljački interesi i kasnije promjene smještaja odnosno vlasništva, ukoliko ih je bilo. U fokusu izlaganja je nekolicina od Gamulina analiziranih umjetnina kojima se nastoji ukazati na značaj vlasnika zbirke te predstaviti provenijenciju umjetnina, s ciljem rasvjetljavanja veza i suodnosa zbivanja na tržištu umjetninama i u povijesti kolekcionarstva međuratnoga razdoblja, neposrednoga poraća te druge polovice 20. stoljeća od kada datiraju Gamulinove studije, uz uvid u najrecentnija desetljeća s početka 21. stoljeća.

Petar Prelog

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
pprelog@ipu.hr

Nekoliko opažanja o Gamulinovim tumačenjima kritičkog realizma

Grgo Gamulin mnogim je tumačenjima pridonio razumijevanju pojedinih važnih usmjerenja u korpusu hrvatske moderne umjetnosti. Ostvarenja kritičkog realizma u tridesetim godinama dvadesetog stoljeća vrednovao je u više prigoda visoko, ali su pojedini zaključci svakako bili obilježeni osobnim bremenitim odnosima s Krstom Hegedušićem, glavnim protagonistom tog važnog idejnog, poetičkog i stilskog usmjerenja u hrvatskom slikarstvu. U ovome radu analizirat će se Gamulinovo razumijevanje kritičkog realizma, od prvog susreta na Zemljinoj izložbi 1932., sve do sinteznog prikaza u knjizi *Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća* u osamdesetim godinama. Pritom se neće pružiti historizacija njegova razilaženja s Hegedušićem, već će se nastojati sagledati autorov metodološki pristup, prepoznati njegove umjetničke preferencije – koje su rezultirale osobitim pogledom na začetke hrvatske naivne umjetnosti – te, naposljetku, identificirati srodnosti i razlike u vrednovanju kritičkog realizma s ostalim važnim tumačima toga korpusa.

Ivana Prijatelj Pavičić

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
prijatelj@ffst.hr

Preписка Grgo Gamulin – Kruno Prijatelj u Arhivu Konzervatorskog odjela u Splitu

Autorica istražuje sačuvanu prepisku između Grga Gamulina i Kruna Prijatelja nastalu od 1954. do 1978. godine, a koja se čuva u Arhivu Konzervatorskog odjela u Splitu. Sačuvano je 105 različitih pisama, dopisnica i razglednica, što svjedoči o njihovoj intenzivnoj komunikaciji u navedenom razdoblju. Doznajemo mnogo podataka vezanih uz njihova istraživanja, znanstvene članke i knjige koje su obojica u to vrijeme pisali. Nadalje, doznajemo ponešto i o Prijateljevoj tadašnjoj nastavi na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu te o Prijateljevoj onodobnoj suradnji s Institutom za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Donose se i podaci o njihovim privatnim kontaktima i obiteljskim situacijama. Otkrivaju se dosad nepoznati podaci o ulozi Gamulina kao urednika ili recenzenta mnogih Prijateljevih članaka i drugih publikacija. Posebnu zanimljivost predstavljaju njihove rasprave oko pojedinih umjetnina koje su bile predmet njihova znanstvenog istraživanja, osobito atribucijskih i datacijskih tema te problema.

Ivana Rončević Elezović

Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb
ironcevic@modgal.t-com.hr

Gamulin o hrvatskoj umjetnosti 1870-ih, s posebnim osvrtom na tumačenje slikarstva Quiquereza, Kršnjavog i Mašića

1870-te prijelomne su godine u umjetničkom, kulturnom i organizacijsko-institucionalnom životu Zagreba i Hrvatske. Okupljanje domaćih snaga u desetljeću kada se Zagreb formira kao kulturno središte pripremljeno je tijekom rimskih boravaka biskupa Josipa Jurja Strossmayera, Izidora Kršnjavog, Ferdinanda Quiquereza, Dušana Kotura, Rikarda Jorgovanića Fliedera i Ladislava Lacka Mrazovića, tijekom zima 1873./74., 1874./75. i 1875./76. godine. Ovome pozitivnom razvoju događaja pogodovala je opća klima stvorena Hrvatsko-Ugarskom nagodbom iz 1868. godine, a okvire je posebno dalo banovanje Ivana Mažuranića u razdoblju od 1873. do 1880. godine. Posljedica ovog djelovanja je organiziranje izložbe u Narodnom domu 1874. godine te nastup domaćih likovnih umjetnika, obrazovanih u inozemstvu koji, nakon dugog razdoblja stilske kašnjenja osobito osjetnog u prvom dijelu 19. stoljeća, polako hvataju korak s europskim trendovima. Među ostalim piscima, i Gamulin je istaknuo prijelomnu važnost 1870-ih godina u modernizaciji i osuvremenjivanju hrvatskog institucionalno-kulturnog i umjetničkog života. Cilj je ovog izlaganja istaknuti Gamulinov doprinos u definiranju ključnih procesa hrvatske povijesti umjetnosti te ukazati na važnost njegovih opažanja u vezi s 1870-im godinama kao uvodnim razdobljem u povijest hrvatske moderne umjetnosti. Pri tome će posebna pozornost biti posvećena Gamulinovoj interpretaciji slikarstva Izidora Kršnjavog, Ferdinanda Quiquereza i Nikole Mašića tijekom ovoga razdoblja te njegovu pozicioniranju unutar hrvatske povijesti umjetnosti, s osvrtom na Gamulinovo tumačenje njihovih poveznica s europskim slikarskim kontekstom.

Nevenka Šarčević

samostalna istraživačica
nevenkasarcevic@gmail.com

Grgo Gamulin i Zlatko Šulentić – prilog o valorizaciji opusa i povijesno-umjetničkom afinitetu

Grgo Gamulin bio je među važnim tumačima Šulentićeva umjetničkog opusa, autora antologijskih slika hrvatskog modernizma, odnosno hrvatskog slikarstva 20. stoljeća. Analizirao je osobine Šulentićevih djela stvaranih tijekom šest desetljeća slikarskog rada i izlaganja (1911.–1971.) te osim što ga je pišući osvrte podržavao i pratio, Šulentića je susretao „na beskrajnim putima“ što je zapisao u predgovoru slikareva putopisa *Ljudi, krajevi, beskraj*. Zbog naklonosti prema tom samozatajnom umjetniku vrlo pustolovnog duha mogao je uvažiti umjetnikove iskaze o vlastitom djelu. Poticao ga je i na stvaranje (kasnija verzija slike *Čovjek s crvenom bradom*). Način na koji je Gamulin interpretirao Šulentićev opus valja dovesti u vezu s njegovim pristupom u obradi pojedinačnih opusa hrvatskog slikarstva 20. stoljeća. Pri tome vrijedi pomnije sagledati Gamulinove metodološke odabire što ih je primjenjivao u nastojanju za boljim (pre)poznavanjem i valorizacijom Šulentićevih slikarskih faza („ekspresionistička“, „koloristička“ i „meki stil“ ili „između stilova“), ukazujući i na pojedine radove koje je tumačio ističući preokrete. Time je uočio da nije uvijek riječ o jednostavnom uzročno-posljedičnom slikarskom progresu, i to ne zanemarujući važnost njegova ukupnog stvaralačkog uloga kojim je zadužio.

Irena Šimić

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
isimic@ipu.hr

Lina Šojat

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
lsojat@ipu.hr

Post scriptum za Grgu Gamulina

Arhiv Grga Gamulina, jednog od suosnivača Instituta za povijest umjetnosti, formiran je krajem 1990-ih godina te je početkom 2020. na prijedlog obitelji dopunjen opsežnom bibliotekom i preostalim rukopisnom ostavštinom koja se prethodno čuvala kod obitelji, a obuhvaća znanstveno-stručnu dokumentaciju, rukopise povijesnoumjetničkih tekstova (većinom objavljenih), korespondenciju i novinske članke te studijsku fotografsku dokumentaciju. *Ex libris G. Gamulin*, kao vrijedan dio osobne ostavštine, formiran je unutar knjižničkog fonda Instituta kao posebna zbirka, a okuplja nekoliko stotina knjiga, kataloga izložbi, separata i časopisa. Osobni arhivski fond podijeljen je u nekoliko osnovnih zbirki: zbirka osobnih dokumenata; zbirka korespondencije i izvještaja koja broji okvirno dvije tisuće jedinica i vremenski obuhvaća razdoblje od početka 1950-ih do 1990-ih godina (npr. AICA korespondencija); zbirka istraživačkih bilježnica s gotovo 150 jedinica; zbirka rukopisa koja broji oko četiri stotine jedinica; zbirka fototečnog gradiva; zbirka skripti za fakultetsku nastavu (desetak naslova, od *Umjetnosti na sjeveru Evrope* do *Moderne umjetnosti*).

Arhiv Grga Gamulina, koji od 2016. godine prolazi temeljitu reviziju i stručnu obradu pod vodstvom autorica priloga, reflektira značajne dionice društvene i kulturne svakodnevice druge polovice

Irena Šimić

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Lina Šojat

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

20. stoljeća, tj. prerasta diplomatsku razinu koja potvrđuje osobni integritet cijenjenog profesora. Arhiv danas predstavlja fizičko i simboličko zbirno mjesto njegovih zapisanih misli, istraživačkih pabiraka, koncepata, fotografskih, bibliotečnih i drugih izvora, koji prvenstveno objelodanjuju njegovu znanstveno-istraživačku metodu. Javna dostupnost ovome gradivu, omogućena u okrilju javnog znanstvenog humanističkog instituta, kao pretpostavka prvenstveno daljnjim istraživanjima koja se nastavljaju na njegov opsežan rad, čini ujedno i polazišnu točku za redefiniranje uloge Grge Gamulina u razvoju povijesno-umjetničke struke u Hrvatskoj, napose tijekom druge polovine 20. stoljeća te omogućava ponovnu aktualizaciju iznimno vrijednih (opsežnih i heterogenih) tema kojima se Gamulin bavio. Izlaganje predstavlja opseg i sadržaj arhiva te otvara općenito pitanje o dugoročnim strategijama pohrane i prezentacije te modelima upravljanja koji omogućavaju daljnja istraživanja i neposredan rad na gradivu osobnih fondova.

Marko Špikić

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

mspikic@ffzg.hr

Povijesni gradovi i ambijenti u spisima Grge Gamulina iz 1960-ih godina

U izlaganju će biti riječi o odabranim tekstovima iz Gamulinove knjige *Arhitektura u regiji* objavljene 1967. koji se bave očuvanjem povijesnih gradova i ambijenata te pitanjima nove izgradnje na vrhuncu modernističkog pokreta i u doba turističke ekspanzije u socijalističkoj Hrvatskoj. Cilj je analizirati piščev rječnik, porijeklo i specifičnost njegova viđenja odnosa starih gradova i novog arhitektonskog stvaralaštva, kao i konkordanciju njegovih argumenata s postavkama iz arhitektonskih, urbanističkih i konzervatorskih publikacija tadašnje Hrvatske i Europe. Piščeva kritička stajališta i teorijski koncepti razmotrit će se u odnosu na predratnu i poratnu konzervatorsku praksu, a raspraviti će se i njihovo mjesto u recepciji starih urbanih sklopova i ambijenata nakon objave knjige.

Svjetlana Sumpor

Hrvatski muzej naivne umjetnosti, Zagreb
svjetlana.sumpor@hmnu.hr

Doprinosi Grge Gamulina proučavanju naivne umjetnosti

Grgo Gamulin u niz se je navrata bavio proučavanjem naivne umjetnosti; od teorijskih razmatranja i pokušaja definiranja pojmova, preko kritičkih osvrtâ na pojedine umjetničke opuse, do sinteznih zahvata u sagledavanju cjeline fenomena. Riječ je o zapisima koji su ostavili značajnog traga u povijesti hrvatske naivne umjetnosti te su i danas poticajni istraživačima. Osobito su značajna njegova teorijska razmatranja naivne umjetnosti, od kojih su neka ugrađena u temelje razumijevanja te vrste umjetnosti danas te predstavljaju polazište istraživanja fenomena. Stoga će se ovaj rad posebno fokusirati upravo na takve, teorijske Gamulinove zapise, zasigurno njegov najveći doprinos proučavanju naivne umjetnosti, kako bi istražio njihovu utemeljenost i širinu koja zadržava misaonu provokativnost i danas. Riječ je o teorijskim pretpostavkama koje su brojni mlađi istraživači naive ugradili u svoj rad (zadržavajući na taj način njihovu aktualnost), ali koje su ipak nedovoljno poznate u širem kontekstu hrvatske povijesti umjetnosti (što je dovelo i do brojnih nesporazuma u vrednovanju fenomena naive) te će ovaj rad to nastojati ispraviti.

Tanja Trška

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ttrska@ffzg.hr

Grgo Gamulin i djela starih majstora iz Zbirke Benko Horvat

Djelima iz Zbirke Benko Horvat Grgo Gamulin se posvetio u tek nekoliko objavljenih radova, no njegov je doprinos njezinoj primarnoj povijesnoumjetničkoj obradi bio puno opsežniji. Kolekcionar Benko Horvat (Vinkovci, 1873. – Zagreb, 1955.) svoju je brojem predmeta impresivnu numizmatičku i arheološku zbirku te zbirku slika i crteža i grafika starih majstora i slikara 19. stoljeća još tijekom života darovao muzejskim institucijama, a od njegove smrti njome upravljaju tadašnje Galerije Grada Zagreba (danas Muzej suvremene umjetnosti). Pod novom upravom te zalaganjem kustosa Borisa Kelemena, Horvatova je zbirka tijekom druge polovice pedesetih i početkom šezdesetih godina 20. stoljeća prošla prvu stručnu reviziju, a za atributivne je probleme konzultiran sveučilišni profesor Grgo Gamulin. Prve odrednice autorstva slika starih majstora bio je postavio sam sakupljač Benko Horvat, bilo zadržavši ime pod kojim je djelo kupio, bilo konzultirajući stručnu literaturu. Njegove nerijetko ambiciozne atribucije zvučnim imenima poput Giorgionea, Tiziana ili Annibalea Carraccija, Gamulin je u pravilu utišao i sveo na općenitija, ali realnija određenja kao što su „ferrarska škola druge polovice 16. stoljeća“, „Tintoretov sljedbenik“ ili „bolonjska škola 17. stoljeća“. Bez Gamulinovih atributivnih prijedloga, pod kojima se djela starih majstora u Zbirci Benko Horvat do danas vode, svaki bi korak u daljnjoj obradi te danas gotovo zaboravljene zbirke bio osjetno teži.

Damir Tulić

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
damir.tulic@gmail.com

Mario Pintarić

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
mario.pint@uniri.hr

Gamulinovim stopama: za Antonija Michelazzija

Golemi znanstveni opus Grge Gamulina obuhvaća brojne rasprave u kojima je metodom atribucije povezo umjetnine s pojedinim majstorom. Iako je riječ o gotovo isključivo slikarskoj baštini, autor je prije pedeset godina objavio članak pod naslovom „Drveno raspelo Giacoma Piazzette u Starom Gradu na Hvaru“ (*Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 18, 1970.). U njemu je publicirao potpisano remek-djelo venecijanskog kipara Giacoma Piazzette (Pederobba, oko 1640. – Venecija, 1705.) uspoređujući ga s majstorovim tada slabo poznatim opusom rasutim po crkvama u Laguni. Gamulin ističe da je spomenuto raspelo bilo zaboravljeno od znanstvene kritike te zaključuje kako je „time pričinjena šteta autoru ovog lijepog umjetničkog djela; to je, naime, značajan umjetnik, svakako najveći kipar svoga vremena“.

Apostrofirajući Gamulinove riječi, čini se da bi danas valjalo ispraviti još jednu „štetu“ učinjenu majstoru koji predstavlja *unicum* u baroknom kiparstvu Hrvatske, a to je Antonio Michelazzi (Gradisca d’Isonzo, 1707. – Rijeka, 1771.). On se kao mladić doselio u Rijeku i sljedećih pedeset godina klesao mramorne skulpture za brojne crkve Kvarnera, Primorja, Istre, kao i za one u Zagrebu i Grazu. O Michelazziju je dosad relativno malo pisano, stoga su izostali ključni podatci vezani za njegov život i rad, kao i okolnosti

dolaska u Rijeku. Na temelju novih arhivskih izvora te uz pomoć atribuciju pokušat će se pokazati zašto se Antonio Michelazzi može smatrati najznačajnijim „domaćim“ kiparom hrvatskog baroka.

Željka Zdelar

povjesničarka umjetnosti u miru

zeljka.zdelar@ainet.hr

Slikar „u stilu“ – Jozo Kljaković

U prvom svesku Gamulinova djela *Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća* (1987.) nalazi se analiza djela Joze Kljakovića, svedenog pod veće poglavlje „Neoklasicizam“, u kojem su uz Kljakovića obrađeni sljedeći slikari: Jerko Fabković, Omer Mujadžić, Juraj Plančić, Ivo Režek i Vjekoslav Parać. Od šest navedenih autora trojica su Mediteranci – Plančić, Parać, Kljaković, pri čemu su Kljaković i Parać zavičajno još i bliži, jer su oba rođeni Solinjani. Omer Mujadžić, Ivo Režek i Jozo Kljaković su pak bili bliski suradnici, u vrijeme kad je Kljaković obnašao profesuru na Likovnoj akademiji u Zagrebu. Mujadžić i Parać bili su i Kljakovićeви pomoćnici pri izradi fresaka, dok su pak Kljaković i Mujadžić koautori manjeg platna *Dva akta u prirodi* (oko 1936.) signiranog „Oskaru Mujo i Kljako“. Ivo Režek bio je 1965. godine opunomoćen pismom Joze Kljakovića iz Rima, koji se ondje još uvijek nalazio u emigraciji, za isključivog voditelja adaptacije crkve sv. Marka u Zagrebu. Iako su se u posljednje vrijeme, a nakon retrospektive održane 2009. u Klovićevim dvorima, u Atelieru Meštrović i Zbirci Jozo Kljaković u Zagrebu javile i neke recentne valorizacije Kljakovićeva djela, većim opsegom ga unisono karakterizirajući kao „antimodernistu“, kad se danas pročita osvrt Grge Gamulina dobiva se dojam kako je autor rekao gotovo sve. Dotaknuvši se bitnih odlika njegova opusa, Gamulin je između ostalog naveo kako je „naš autor Jozo Kljaković [...] od početka do kraja likovno živio ‘u stilu’“, imajući pritom na umu slikareve priklone od secesije, preko neoklasicizma, pa do realizma. Gamulin se analizom posebno osvrće na Kljakovićevo fresko slikarstvo,

smatrajući da je Kljaković na izvjestan način postao zarobljenik fresko tehnike, odnosno kako istu sustavno sprovodi i u štafelajnom slikarstvu, gdje mu ponajviše zamjera nepoznavanje boje. Nadalje, Gamulin u analizi spominje i „postkubističke karikature“, ocjenjujući tom sintagmom seriju Kljakovićevis crteža tj. portreta suvremenika (Miroslav Krleža, Ivo Vojnović, Viktor Kovačić i dr.). Zaključujući o Kljakovićevu fresko slikarstvu, Gamulin ipak žali što nismo, *summa summarum*, dobili njegovim radom jednu jaču tradiciju fresko slikarstva (navodi kao neuspjele intervencije Paraća u Klisu i Režeka na Vangi). U tom kontekstu spominje i navodni Meštrovićevis doprinos istoj tehnici, što Kljaković prema Gamulinu slijedi sa zakašnjenjem. Unatoč zamjerkama Kljakovićevis načinu, Gamulin nije zaobišao, poput nekih suvremenijih tumača, njegov vrijedan doprinos vitraju pa tako ističe vitražne kompozicije izvedene za Paviljon Svjetske izložbe 1925. godine u Parizu, preskočivši, doduše, činjenicu da je Kljaković na toj svjetskoj smotri dobio i dva velika priznanja – *Grand prix* upravo za vitraj i *Grand prix* za arhitekturu.

Danko Zelić

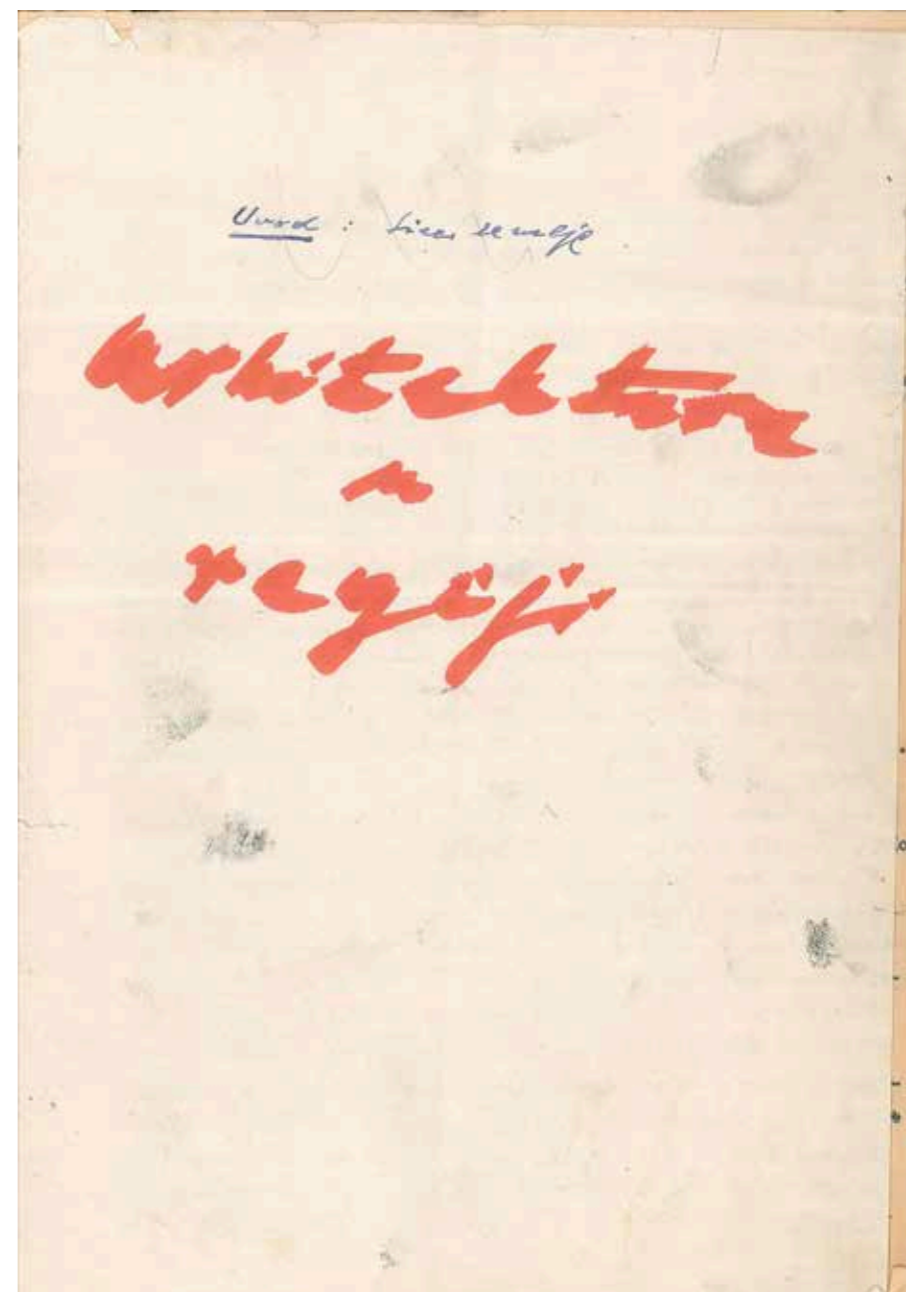
Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

danko@ipu.hr

Čitajući Gamulinove „Tri napomene o metodologiji“ (1980.)

„Tri napomene o metodologiji“ objavljene u časopisu *Peristil* prije četrdesetak godina netipičan su tekst, puno više od polemičkog reagiranja na tri konkretna „slučaja“ koji su bili povodi njegovom nastanku. Prvi je dio svojevrsno polaganje računa, svođenje bilance recentnijih istraživanja hrvatske umjetnosti 19. i 20. stoljeća. U drugom odjeljku, izazvan kritikama upućenima s pozicije davanja prvenstva pisanim izvorima, Gamulin iznosi nadahnutu apologiju naše znanstvene discipline, ističući njezine specifične metode i proklamirajući njezinu samosvojnost. U trećem dijelu priloga, s fokusom na (tada aktualnoj) metodici nastave likovnog odgoja u srednjim školama, inzistira na činjenici da vizualni elementi likovnog djela ne postoje „odvojeno od ostalih: onih koji ga pretpostavljaju i objašnjavaju“, izvan vremena i prostora u kojem su nastali. U zaglavku teksta Gamulin je napisao: „upravljene su, zasad, ove napomene ipak nama samima“; u izlaganju će se, stoga, kroz prizmu Gamulinova „kategoričkog imperativa“ pokušati sagledati tadašnji i sadašnji trenutak hrvatske povijesti umjetnosti.

Dieu est un être adroit, ingénieux, sage, et bon.
C'est de lui que vient toute la sagesse, toute la
force, toute la vie, toute la lumière. C'est de lui
que vient tout ce qui est bon, tout ce qui est
juste, tout ce qui est beau. C'est de lui que
vient tout ce qui est utile, tout ce qui est
nécessaire. C'est de lui que vient tout ce
qui est grand, tout ce qui est noble, tout
ce qui est divin.

Dieu est un être bon, et c'est de sa bonté
que vient toute la grâce, toute la sainteté,
toute la perfection. C'est de sa bonté que
vient tout ce qui est aimable, tout ce qui est
doux, tout ce qui est agréable. C'est de sa
bonté que vient tout ce qui est généreux, tout
ce qui est vaillant, tout ce qui est sage.

Dieu est un être sage, et c'est de sa sagesse
que vient toute la science, toute la philosophie,
toute la morale, toute la religion. C'est de
sa sagesse que vient tout ce qui est utile,
tout ce qui est nécessaire, tout ce qui est
bon. C'est de sa sagesse que vient tout ce
qui est grand, tout ce qui est noble, tout
ce qui est divin.

Dieu est un être puissant, et c'est de sa
puissance que vient toute la force, toute la
vigueur, toute la gloire. C'est de sa
puissance que vient tout ce qui est grand,
tout ce qui est noble, tout ce qui est divin.
Dieu est un être éternel, et c'est de son
éternité que vient toute la vie, toute la
durée, toute la permanence. C'est de son
éternité que vient tout ce qui est bon,
tout ce qui est juste, tout ce qui est beau.

Za Grgu Gamulina

Znanstveni skup povodom
stotinu i desete obljetnice rođenja
Grge Gamulina (1910.–1997.)

Zagreb, 7. i 8. listopada 2021.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, D VI

NAKLADNIK

Institut za povijest umjetnosti
Ulica grada Vukovara 68
10000 Zagreb

ZA NAKLADNIKA

Katarina Horvat-Levaj

UREDNICI

Ivana Mance, Petar Prelog, Tanja Trška

GRAFIČKI DIZAJN

Mario Aničić

ILUSTRACIJE

Arhiv Grgo Gamulin, Institut za povijest umjetnosti

ISBN 978-953-7875-92-3

Zagreb, listopad 2021.

www.ipu.hr

povum.ffzg.unizg.hr

ZNANSTVENI SKUP ORGANIZIRAN JE UZ FINACIJSKU POTPORU

Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske
Zaklade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Ministarstvo znanosti i obrazovanja
Republike Hrvatske

Zaklada Hrvatske akademije znanosti
i umjetnosti

TISAK : »LITOGRAFIJA« STAMPARSKO IZDAVACKO PODUZEĆE
ZAGREB, 1956.